

Sola Scriptura Teológiai Főiskola

Újszövetségi Tanszék

A Zsidókhöz írt levél írásmagyarázata

Főiskolai oktatási segédlet

IV. rész

Készítette: Takács Szabolcs főiskolai tanársegéd

Sola Scriptura Teológia Főiskola

2011

A LEVÉL TANÍTÁSÁNAK GYAKORLATI FOLYOMÁNYA: HIT, MEGSZENTELŐDÉS, GYAKORLATI KERESZTÉNYSÉG

A hit mibenlétének kifejtése, ószövetségi példák segítségével

11,1-2

1. **A hit pedig a remélt dolgok valósága, és meggyőződés azokról, amiket nem látunk.**
2. **Mert ezáltal nyertek igazolást a régebbiek.**

Az apostol a levél utolsó szakaszában a korábbi gondolatmenethez szorosan kapcsolódva, de immár szigorúan gyakorlati szempontból tárgyalja a hívő életnek azokat a vonatkozásait, melyek a megelőző kijelentésekből következnek. A 10. fejezet végén a hitet említette a Krisztus-követő ember megkülönböztető ismérveként, s most először ezt helyezi mondanivalója homlokterébe.

A hitről szólva Pál először egy fogalmi meghatározást ad arról, nem mintha egy pusztán intellektuális definíciót szeretne nyújtani (mint a későbbiekből kiderül, ez valójában nem is lehetséges), hanem azért, hogy a hit lényegi összetevőire irányítsa a figyelmet, hogy azután ezeket gyakorlati példákkal támassza alá, illetve szemléltesse. Meghatározása szerint „a hit a remélt dolgok valósága, és meggyőződés azokról, amiket nem látunk”. A meghatározásban hangsúlyos szerepet kap a „valóságnak” fordított *hüiposztaszisz* szó (a filozófiában is alkalmazott kifejezés, jelentése sokrétű: alapjelentésben a latin *substantia* szónak felel meg – „állag, anyag, természete vminek” – továbbá „valóság, lét”). A hit természete szerint tehát olyan magatartás, mely valóságként kezeli azt, amiben reménykedik, és képes ennek alapján, erre építve cselekedni is. A hit cselekedeteit az a meggyőződés vezérli, hogy „hű az, aki ígéretet tett” (Zsid 11,11), vagyis az Isten jellemének változhatatlanságában való szilárd bizalom jele.

A másik fontos jellemző, hogy a hit a „nem látott” dolgok felőli szilárd „meggyőződés” (*elenkhosz*: itt „meggyőzés, bizonyíték, rábizonyítás” értelemben szerepel). A hívő ember „látható valóságként” kezel olyan dolgokat, melyekről értelmileg meg van győződve, akkor is, ha nem is rendelkezik róluk közvetlen tapasztalattal, és ha ezek a nem hívők számára rejtve maradnak is. Isten képessé teszi az embert arra, hogy a „hit szemével” lásson. Az Ószövetségben két szemléletes példa található erre. Az egyiket 1Móz. 21,14-21-ben olvashatjuk: miután Ábrahám elbocsátja Hágárt és Ismáelt, Isten a látszólagos kilátástalanságtól kétségbeesett Hágárnak egy forrást mutat, „megnyitva szemeit”, tehát olyan megoldásra irányítja a figyelmét, melyet Isten segítségével nélkül nem tudott volna meglátni. A másik példa 2Kir 6,15-17-ben arról szól, hogy Elizeus szolgája kétségbeesését látva arra kéri Istent, nyissa meg szemeit, hogy meglássa az őket segítő mennyei seregeket, melyeket neki magának nem szükséges meglátnia, hiszen ő hite által már korábban is „látta” őket. A hit tehát különleges „érezkiszervként” nyilvánul meg az ember életében, mellyel képes érzékelni a rejtett, mennyei valóságot is, és erre alapozni cselekedeteit.

11,3-7

3. **Hit által értjük meg, hogy a világ Isten beszéde által teremtett, hogy a látható dolgok abból lettek, ami nincs.**

4. **Hít által mutatott be Ábel különb áldozatot Istennek, mint Kain, ami által bizonyosságot nyert afelől, hogy igaz, mert Isten jóváhagyta ajándékát, és azáltal még holta után is beszél.**
5. **Hít által változott el Énokh, hogy ne lásson halált, és nem találták meg, mert Isten magához vette őt. Mert elváltozása előtt bizonyosságot nyert afelől, hogy Isten kedveltje volt.**
6. **Hít nélkül pedig lehetetlen [Isten előtt] kedvessé válni, mert aki Isten elé járul, el kell hinnie, hogy ő létezik, és megjutalmazza azokat, akik őt buzgón keresik.**
7. **Hít által félte Istent Noé, amikor a még nem látott dolgok felől értesülve házanépe megtartására bárkát készített, ami által ítéletet hirdetett e világ ellen, és a hit általi igazság örökösévé lett.**

A továbbiakban konkrét példák alapján kapunk szemléletes képet arról, hogy mi mindent foglal magában a bibliai értelemben vett hit (amit már csak ezért sem lehet egyetlen definícióba beleszűkíteni). Az első tény, melyet hittel foghatunk csak fel, hogy a világot Isten szava teremtette, hogy a „látható” a „nem jelenvalóból” (*mé ek fainomenon*, Luther fordítása szerint a „semiből”) keletkezett. Itt nem másról van szó, mint annak elismeréséről, hogy Isten valóban képes a „semiből” akarata szerint létrehozni a dolgokat – ebben végére mehetetlen hatalmát ismerjük fel, ami a belé vetett bizalom egyik alapvető indítéka. Ezért hivatkozik János apostol is evangéliuma prologusában éppen erre a tényre – a teremtő Ige, mely által Isten a világot (görögben többes szám: *aiónasz*, „világkorszakokat”, átvitt értelemben: „a látható világot”) teremtette, hatalmának legfontosabb jellemzője, és a megváltás munkájában is döntő szerepet játszik (ezzel kapcsolatban lásd még 2Kor 4,6).

A soron következő áttekintésben egyrészt történeti szempontú, másrészt pedig tematikus csoportosítást követő áttekintést kapunk arról, hogy az Ószövetség egyes hithőseinek élete hogyan szemlélteti a valódi hit mibenlétét. Az első csoportba a vízözön előtti kor legkiemelkedőbb szereplői tartoznak: Ábel, Énokh és Noé. Mindhármuk esetében konkrét, kézzelfogható áldása, eredménye volt a hitben járásnak. Ábel hit által „kedves” áldozatot vitt Istennek, mivel indítéka az Isten előtti megalázkodás volt, mely Kain áldozatából hiányzott, ő emberi erőfeszítései elismerését várta Istentől. Ábel ellenben az ősevangélium alapján elrendelt áldozatot mutatta be (melyre Isten maga tanította Ádámot és Évát, akiket az első áldozati állat bőréből készült ruhákkal öltöztetett fel, ld. 1Móz 3,21), kifejezve ezzel, hogy megváltásra szorul. Ezt ismerte el Isten azzal, hogy „rátekintett” áldozatára (bármilyen formában vált is ez nyilvánvalóvá). Ez volt az a magatartás, mely által „holta után is beszél”, példát mutatva arra, hogy Isten azt a lelkületet tudja csak elfogadni, mely teljes mértékben tőle várja a szabadítást, és lemond a maga érdemszerző cselekedeteiről – ezért jellemzi maga Jézus is „igaz”-ként (23,35).

Énokhot az ószövetségi beszámoló röviden és tömören úgy jellemzi, hogy „Istennel járt”, vagyis életét teljes mértékben Isten akaratának rendelte alá. Ezt az apostol azzal egészíti ki, hogy Énokh már elragadtatása előtt bizonyosságot kapott arról, hogy élete elnyerte Isten jóváhagyását, ez minden bizonnyal abban nyilvánult meg, amit Júdás levele jelent ki róla: az egyre inkább elhatalmasodó gonoszság közepette kinyilatkoztatást kapott arról, hogy Isten meg fogja ítélni a bűnt a történelem végén (ez lehetett az első erre vonatkozó kinyilatkoztatás a bűneset után). Az apostol rövid megjegyzést is fűz jellemzéséhez: a hívő ember istenkeresésének hátterében az a meggyőződés áll, hogy Isten válaszolni fog hitére, hogy megáldja őt – természetesen nem az érdemszerző cselekedetéről van itt szó, hanem arról a meggyőződésről, hogy minden jó Istentől származik.

A három ősatya közül az apostol Noét említi utoljára. Az ő kiemelkedő hite és ebből fakadó igaz élete – melyet maga Isten is elismert, ld. 1Móz. 7,1 - abban állt, hogy olyan isteni utasításnak engedelmeskedett, sőt ennek rendelte alá az életét, melynek korábban nem volt tapasztalati alapja. Ennek látható megnyilvánulása a bárka megépítése, mely kifejezte, hogy Noé maradéktalanul hisz a bekövetkező isteni ítéletben, és kész annak tudatában cselekedni, Isten utasítása szerint. Ennek eredménye volt az, hogy a „hitből való igazság” örököse lett, hogy engedelmissége által igaznak hirdette Istent, és cselekedetei is erről tettek bizonyosságot. Noé engedelmissége önmagában is „ítélet” volt a környező világ számára, ők ugyanis nem voltak hajlandók szóba állni ezzel az üzenettel, holott Noé nem csupán engedelmeskedett Istennek, hanem szóban is képviselte Isten kijelentését, az „igazság hirdetőjeként” (2Pét. 2,5), 120 éven keresztül.

11,8-12

- 8. Hit által engedelmeskedett Ábrahám, mikor elhívást kapott, hogy menjen ki arra a helyre, amelyet később örökségül kapott, és kiment, nem tudva, hová megy.**
- 9. Hit által lakott az ígéret földjén, mint idegenben, sátorlakóként élve Izsákkal és Jákóbbal, akik ugyanazon ígéretet örökölték.**
- 10. Mert várta az alapokkal bíró várost, melyet Isten hoz létre és épít fel.**
- 11. Hit által nyert erőt a magtalan Sára is, hogy megfogadjon, és idős kora ellenére szült, mivel hűnek tartotta azt, aki az ígéretet tette.**
- 12. Azért is egytől – aki szinte már elhalt - oly sokan származtak, mint az égnek csillagai, és mint a tenger partja mellett a homok, mely megszámlálhatatlan.**

A következő ószövetségi hithős Ábrahám, a „hívók atyja”. Róla először is azt emeli ki az apostol, hogy egy jólétben élő ókori város lakójaként kész volt engedelmeskedni Isten hívásának, és elindulni egy emberileg sokkal bizonytalanabbnak tűnő életformába. Ábrahám esetében a hit fő mozzanata az volt, hogy szakított egész korábbi életével, és e helyett készségesen elfogadta azt az életet, melyet Isten készített számára, anélkül, hogy bármit is megtapasztalt volna belőle – még azt sem tudta, hogy Isten hova hívja. Éppen ezzel alapozta meg Isten megváltó munkájának kibontakozását, hiszen éppen arra a földre kellett mennie, mely távolabbi leszármazottainak öröksége lesz.

Ábrahám az Istenre való teljes ráhagyatkozás példáját ismerhetjük meg, és ez ismertette meg Isten jellemét pogány környezetével is, akik „Istentől való fejedelemnek” (1Móz 23,6) tekintették őt. Éppen idegenként, sátorokban lakozva és vándorolva kerülhetett olyan helyzetbe, hogy mindent Istenre tudjon bízni, és így az ígéretek megvalósultak életében, sőt még közvetlen utódaira is kihatottak, akik Ábrahám hitéből és a neki adott ígéretekből meríthettek erőt saját életükre nézve. Hitének titka is kiderül: nem földi jólétbe és boldogulásba vetette reménységét, felismerve azok változékonyságát, hanem az „alapokkal bíró várost” várta, vagyis az Isten által készített biztos, végső üdvösséget, mely felé a hívó ember „vándorként” halad, és ez adott erőt neki a nehézségek elviseléséhez. Nem vár semmi olyasmit a földi élettől, amit ne Isten biztosított volna a számára.

Ez érvényes a megígért gyermek, Izsák születésére is, melyre emberileg már reménytelen állapotban került sor. Sára említése ezzel összefüggésben szintén alátámasztja ezt, hiszen neki is hitre volt szüksége ahhoz, hogy elfogadja: még idős korában is képes gyermeket szülni. Bár Sára az ószövetségi beszámoló szerint nem hitt azonnal és maradéktalanul, hiszen először „nevetett” az ígéreten, megtapasztalhatta az ígéret beteljesedését, és Izsák születése utáni „nevetése” már örömét és háláját fejezte ki. Maga Ábrahám is megingott egy időre hitében, de az apostol mindkettőjük esetében a hit tárgyának örömteljes beteljesedését emeli ki, ami

megvetette Izrael népe kialakulásának alapját. Ez az esemény megerősítette Ábrahám és családja hitét a bekövetkezendőkre vonatkozóan is, ez a hit életüket és meggyőződésüket a továbbiakban teljesen áthatotta (lásd a későbbi példákat is!).

11,13-16

- 13. Hitben haltak meg mindezek, nem nyerve meg az ígéreteket, hanem csak távolról látva és üdvözölve őket, és hitvallást tettek arról, hogy idegenek és vándorok a földön.**
- 14. Mert akik ezt mondják, világosan kijelentik, hogy hazát keresnek.**
- 15. És hogyha visszaemlékeztek volna arra a helyre, ahonnan kijöttek, lett volna idejük a visszatérésre.**
- 16. Így azonban valami jobbra, mennyből valóra törekednek; azért nem szégyelli Isten, hogy az ő Istenüknek hívják őt, mert várost készített nekik.**

Az apostol szinte himnikus hangvételű megjegyzést fűz az elmondottakhoz, minden biztonnyal a 10. fejezet végén említett „megháttrálás” lehetőségét felvillantva, mellyel azonban a pátriárkák egyike sem élt. Noha nem tapasztalták meg a távolabbi időkre szóló ígérek beteljesedését, mindazonáltal „üdvözölték” azokat, más szóval: örömmel fogadták az ígéreteket, és éppen ezek tudatában nevelték utódaikat is az Istennek való engedelmségre egy teljesen eltérő értékrendet követő, pogány környezetben. Valódi „otthonuk” földi vándorlásuk során is a menny volt, életük uralkodójává Istent választották, ezért is nem tértek vissza a kényelmesebb életet biztosító régi hazába. Ehelyett vándorlásuk során következetesen képviselték azt a meggyőződésüket, hogy „idegenek” a földön, és a végleges megnyugvást nem ebben a világban várják, céljuk túlmutat a jelenvaló világon. Ez a pogányok figyelmét is felhívta Istenre, akinek hűsége volt a garancia arra, hogy az Ábrahámnak és családjának adott ígérek be fognak teljesedni.

11,17-22

- 17. Hit által mutatta be áldozatul Ábrahám Izsákot a hitpróba idején, és az egyszülöttet vitte áldozatul, ő, aki az ígéreteket nyerte,**
- 18. Akinek meg volt mondva: Izsák lesz a te magod névadója.**
- 19. Úgy gondolkodott, hogy Isten a halálból is képes őt feltámasztani, miért is őt előképként visszanyerte.**
- 20. Hit által áldotta meg Izsák az eljövendőkre nézve Jákóbot és Ézsaut.**
- 21. Hit által áldotta meg a haldokló Jákób József fiainak mindegyikét, és imádkozott a botja végére hajolva.**
- 22. Hit által emlékezett meg élete végén József Izrael fiainak kivonulásáról, és rendelkezett a maga csontjai felől.**

A következő szakasz ismét visszatér a pátriárkák hitének tárgyalásához, egy közös szempont alapján: ezúttal a halál közelségében megnyilvánuló hitet emeli ki az apostol. Ábrahám esetében ez különleges módon nyilvánult meg, hiszen az Istennek való engedelmség látszólag Izsák elvesztését eredményezte volna. Ábrahám azonban ekkor sem tiltakozott, hanem engedelmeskedett, noha nem értette teljesen, hogy Isten miért kívánja tőle fia feláldozását. Mégis bízott annyira Isten hűségében, hogy megértse: bizonyosan nem mond ellent önmagának, saját korábbi ígéreteinek. Ábrahám meg volt győződve Isten hatalmáról, arról, hogy ha el is venné Izsák életét, lenne hatalma őt feltámasztani, vagyis saját korlátozott felfogóképességével Isten hatalmát és bölcsességét állította szembe, ezért volt képes

engedelmeskedni. Ez a bizodalom és alázat tette lehetővé, hogy Isten szabadítással avatkozzék közbe, és emellett fontos igazságot jelentsen ki a majdani megváltás áráról is, melyhez Isten maga biztosít helyettes áldozatot.

A három további pátriárkát, Izsákot, Jákóbot és Józsefet az a közös vonás köti össze, hogy haláluk előtt mindhárman képesek voltak áldást mondani. Az ember halála előtt számot vet életével, és ha nem elégedett vele, akkor megkeseredetten halhat meg. A három pátriárkára ennek az ellenkezője volt jellemző: életükben felismerték Isten kegyelmes vezetését, ezért voltak képesek utódaiknak is „lelki úttravalót” adni. Izsák Jákóbot és Ézsaut is megáldotta, közvetítve nekik Isten akaratát további életükre nézve. Jákób halála előtt (az I. Móz. 47:9-ben „bujdosásnak” nevezett) vándoréletét jelképező botra támaszkodva áldotta meg tizenkét fiát, kifejezve azt, hogy Isten kezét látta viszontagságos életének eseményeiben is. Végezetül József halála előtt szintén felhívta családjá figyelmét arra, hogy egyiptomi tartózkodásuk ideiglenes, Isten vissza akarja vezetni őket őseik földjére, ezért a saját földi maradványait tette meg ennek jeléül: ezért volt fontos számára, hogy egyiptomi szokás szerint balzsamozzák be, hiszen földi maradványai mindenkor Isten majdani szabadítására emlékeztették leszármazottait, és így tudták azokat magukkal vinni. A pátriárkák által mondott áldások továbbá azt is kifejezték, hogy valóságnak tekintik azokat az ígéreteket, melyeket utódaiknak közvetítettek, mintha már megtapasztalták volna azok teljesedését – ez voltaképpen igaz is volt, hiszen Isten kijelentései hívő szemmel nézve már tényeknek tekinthetők, amennyiben teljesülésük feltételei adóttak.

11,23-29

- 23. Hit által rejtegették születése után Mózeszt az ő szülei három hónapig, mivel látták, hogy szép arcú a gyermek, és nem félték a király rendeletétől.**
- 24. Hit által tagadta meg Mózes felnőtt korában, hogy a Fáraó lánya fiának mondják,**
- 25. Mert inkább az Isten népével való együttnyomorgást választotta ahelyett, hogy ideig-óráig élvezze a bűnt,**
- 26. És Egyiptom kincseinél nagyobb gazdagságnak tartotta Krisztus gyalázatát, mert a megjutalmazásra tekintett.**
- 27. Hit által hagyta ott Egyiptomot, és nem félt a király haragjától; mert erős szívé volt, mint aki látta a láthatatlant.**
- 28. Hit által végezte el a páskát és a vérrel való meghintést, hogy az öldöklő ne illesse az ő elsőszülötteiket.**
- 29. Hit által keltek át a vörös tengeren, mint valami szárazföldön, amit mikor az egyiptomiak megkíséreltek, elnyelte őket a tenger.**

Az utolsó hithős, akinek életét az apostol részletesen tárgyalja: Mózes, a kivonulás prófétája. Vele kapcsolatban a hit olyan megnyilvánulásaival találkozhatunk, melyek képpé teszik az embert arra, hogy emberi szempontoktól függetlenül, sőt olykor, szükség esetén, a földi hatalommal szembeszállva tudjon dönteni, élve Istentől kapott szabadságával. Ez utóbbi látható Mózes szüleinél is: a megszületett gyermekben Isten ajándékát ismerték fel, és ezért szálltak szembe a fáraó embertelen rendeletével, amikor pedig már többé nem tehatték, Istenre bízták sorsát, miközben gondoskodtak róla, hogy így is megfelelő kezekbe kerüljön. A példájukban megfogalmazódó alapelvet visszhangozza az apostolok kijelentése a főtanács előtt: „Istennek kell engedni inkább, hogyan embereknek” (Csel 5,29).

Mózes felnövekedve szintén szabadságával élt: nevelőanyja iránti tisztelete ellenére sem fogadta el, hogy a hatalom örököse legyen, és meggyőződését követve tudatosan választott egy olyan életformát, mely csak gyalázattal járt. Indítéka nyilvánvaló: Egyiptomban töltött

évei során felismerte, mennyire ideiglenes a földi hatalom, és az azzal szinte törvényszerűen együttjáró bűnök, vagy legalábbis kísértések és kívánságok. Ezért népével vállalt sorsközösséget, kiteve magát az ezzel járó „sanyargatásnak” (*szüinkakoukheimai*: „együtt nyomorog, együtt sanyargattatik”), mert Isten szemszögéből értékelte helyzetüket. Ismerte a rájuk vonatkozó jövendöléseket, és meggyőződött róla, hogy Isten általa szeretné megszabadítani a népet. Ezzel valójában Krisztus gyalázatában osztozott, hiszen ő is folyamatos támadásoknak volt kiteve, elsősorban saját népe részéről, akiknek éppen a szabadításán munkálkodott, amint ez Krisztus esetében is történt – ez sokkal súlyosabb próba volt, mint az egyiptomi fáraó ellenszegülése. Ily módon Mózes szolgálata előképévé vált Krisztusénak.

Előkép volt a páska is, melyet Mózes szintén hitből rendelt el, megértve, hogy az előremutat a majdani Megváltóra, egy olyan szabadításra, mely az egyiptomi kivonulástól eltérően végleges lesz. Mózes jellemzése sokatmondó: úgy cselekedett, mint aki „látta a láthatatlant”, a sokszor lehangoló földi valóságnál messzebbre nézett, és Isten ígéreteit szilárd valóságnak tekintette, ezért tudta vállalni az ezek beteljesítésével járó megpróbáltatásokat. Mózes és a nép hite a legékesebben a vörös-tengeri átkelésnél nyilatkozott meg, amikor Isten hatalma megnyilvánulásának feltétele Mózes és a nép engedelmessége volt egy emberileg már-már kilátástalannak tűnő helyzetben, Isten csak ezáltal tudta megszabadítani őket.

11,30-31

30. Hit által omlottak le Jerikó kőfalai, miután hét napig körbejárták őket.

31. Hit által nem vezett el Ráháb, a parázna nő az engedetlenekkel együtt, mert békeséggel fogadta a kémeket.

A honfoglalás eseményeit is a hit cselekvése tette lehetővé. Józsueának és a honfoglaló izraeliták seregének teljesíteni kellett Istennek Jerikó hétszeri megkerülésére vonatkozó parancsát, ez volt a feltétele annak, hogy a várost sikerrel foglalhassák el. Tettükkel az izraeliták azt fejezték ki, hogy teljesen Istennek adják a dicsőséget, nem a maguk erejére hagyatkoznak.

Éppen Jerikó elfoglalása kapcsán emelkedik ki Ráháb példája. A város lakói közül ugyanis ez az asszony volt az egyetlen, akit az események meggyőztek arról, hogy Isten cselekszik az izraeliták által, és nem zárkózott el előle, mint mindenki más. Ennek egyik jele volt, hogy szívesen fogadta a kémeket, a másik pedig a vörös fonal, melyet házának ablakára tett, kifejezve ezzel azt, hogy hisz Isten szabadításában. Ráháb szabadulása hitben hozott döntésén alapult, melynek révén a város lakóitól való féltését is legyőzte, és ő is „inkább Istennek engedelmeskedett, mint embereknek”. E cselekedete azért is előremutató és példaértékű, mert ennek nyomán hét napig úgy élt a városban, hogy lelkiileg már nem tartozott oda, és számára a város pusztulását jelentő bevétel egyben a szabadulás jele volt – hasonlóan azokhoz a hívőkhöz, akik élve érik meg Jézus második eljövételét, és Isten pecsétjét viselik magukon: a világ pusztulása számukra az üdvösség eljövételét fogja jelenteni.

11,32-40

32. És mit mondjak még? Hiszen kifognék az időből, ha szólnék Gedeonról, Báraókról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Sámuelről és a prófétákról,

33. Akik hit által országokat győztek le, igazságot cselekedtek, az ígéreteket elnyerték, az orozslánok száját betömték.

- 34. Kioltották a tűz erejét, megmenekültek a kard élétől, felgyógyultak a betegségből, erőt nyertek a háborúban, megfutamították az idegenek táborait.**
- 35. Asszonyok feltámadás útján visszanyerték halottaikat; mások kínzásokat álltak ki, és visszautasították a szabadulást, hogy különb feltámadásban részesüljenek.**
- 36. Mások pedig gyalázatot és megostorozást szenvedtek el, sőt még bilincseket és börtönt is;**
- 37. Megkövezték és szétfűrészelték őket, fegyver által haltak meg, juhok és kecskék bőrében bujdokoltak, nélkülözések, szorongatások és nyomorúság közepette,**
- 38. Akikre nem volt méltó e világ, akik pusztákon és hegyeken, meg barlangokban és a földnek hasadékaiban bujdostak.**
- 39. És mindezek, noha hit által igazolást nyertek, nem kapták meg az ígéretet.**
- 40. Mivel Isten felőlünk valami jobbról gondoskodott, hogy nélkülünk ne jussanak teljességre.**

Az apostol a továbbiakban nem folytatja a hithősök életének tárgyalását, csak összefoglalóan emlékezik meg azokról az ószövetségi személyekről, akik hitük folytán eltérő módon ugyan, de ugyanannak az Istennek a segítségét tapasztalták meg életükben. Egyesek közülük látványos győzelmeket arattak, vagy jelentős szabaduláson estek át: ilyen volt például Gedeon, aki maroknyi csapatával, Isten erejével legyőzte a túlerőben levő midiánitákat; Dávid, akit Isten sokszor csodálatos módon védett meg Saul haragjától, királyként pedig döntő győzelmeket aratott a környező, ellenséges népek fölött; Dániel, akinek hitbéli helytállása nyomán Isten „bezárta az oroszlánok száját”, társai pedig egy hasonló helyzetben, Isten közbeavatkozása folytán „megoltották a tűznek erejét”, stb. Ezek a példák azt is egyértelművé teszik, hogy a hit cselekedeteinek számtalan megnyilvánulása létezik, számtalan módon meg lehet tapasztalni az élő Isten segítségét, a konkrét helyzettől és attól függően, hogy a hívő embernek milyen tapasztalatra van szüksége. A sokféle szabadulásban az a közös, hogy mindegyik mögött ugyanaz az Isten áll.

Az apostol azonban tovább folytatja a példák felsorolását. Nem mindenki aratott ugyanis emberi szempontból is látványos győzelmeket, sőt sorsuk inkább vereségnek tűnhet. Már az Ószövetségben is sokan szenvedtek hitükért vértanúságot vagy üldöztetést, vállalva az Istenért való szenvedést, vagy azt, hogy bujdosnia kelljen, mert ők is a „becesebb feltámadásra”, az örök élet Istentől kapott ígéretére tekintettek. Sok ószövetségi próféta állott ki ilyen megpróbáltatást, többen vértanúságot is szenvedtek, de eközben ők is megtapasztalták Isten jelenlétét, aki vigasztalásával mellettük állott. Isten mindenkit adott úton vezet, de e tapasztalatokban közös az, hogy a cselekedetek mozgatórugója minden esetben a hit, egy magasabb célra való föltekintés, melynek eléréséhez szükség van a hitből fakadó döntésekre, melyeket azután Isten a legmesszemenőbben támogat. Annak ellenére azonban, hogy Isten minden esetben elismerte e hithősök hitét, ők mégis csak szemlélői voltak a majdan megvalósuló ígéreteknek, nem tapasztalták meg azok beteljesedését.

A levél hallgatóinak azonban már más a helyzetük: ők az ígéretek beteljesedésének korában élnek, és tapasztalatuk elődeikének nem csupán a folytatása, hanem a kiteljesedése is. Velük együtt válik teljessé a hívők létszáma, és maga a megváltás műve is, ők is ugyanúgy Isten egyházához tartoznak, mint az ószövetségi egyház fentebb említett hithősei. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy vajon képesek-e hitbéli elődeik nyomdokába lépni, akiknek ismerete sok szempontból töredékesebb volt, mégis többnyire teljes hitet tanúsítottak a hitpróbák során, míg a levél olvasói közül többen éppen a határán voltak annak, hogy feladják reménységüket. Az apostol a továbbiakban e kérdéssel foglalkozik.

A bűn elleni küzdelem fontossága az egyéni hívő életben és a közösségben

12,1-4

1. **Azért mi is, kiket a bizonyágtevők ily nagy fellege vesz körül, letéve minden terhet és a megkönyékező bűnt, kitartással fussuk meg az előttünk levő küzdőteret.**
2. **Tekintsünk fel a hit fejedelmére és beteljesítőjére, Jézusra, aki az előtte levő örömért, megvetve a gyalázatot, keresztet szenvedett, és Isten trónjának jobbára ült.**
3. **Fontoljátok meg azért, hogy ő ekkora támadást szenvedett el önmaga ellen a bűnösöktől, hogy meg ne lankadjatok lelketekben a csüggedés miatt.**
4. **Mert még nem állottatok ellent vérig a bűn ellen tusakodva.**

Az apostol a múltban élt hithősökről a jelenre, a hallgatóságra fordítja figyelmét, hiszen ők nemcsak az elődöknek adott ígérek örökösei, hanem ezen ígérek beteljesedését is szemlélhették Jézus Krisztus földi élete és különösen áldozati halála által. Körülveszi őket a „bizonyágok fellege” (*nefosz martürón*, a második szót helyesebb „bizonyágtevőnek” fordítani, hiszen emberekre vonatkozik). Nincsenek tehát egyedül, rengeteg példa veszi őket körül a múltból, melyek a cselekvő hit mibenlétét mutatják be. Éppen ezért azokat a „terheket” (az *onkosz* szó helyesebb fordítása az „akadály” helyett”) kell elhagyniuk, melyek hátráltatják a hitbeli fejlődést. Az apostol a keresztény életet 1Kor 9,24-27-hez hasonlóan „futás”-ként jellemzi, melyhez kiváló „erőnlétre” van szükség, ezért mindent el kell hagyni, ami fölösleges teherként nehezedik rájuk. Ezek közül a legfontosabbak a különböző bűnök, melyek „körülveszik” az embert (*perikeimai*: „körülvesz, körbefog”). A „bizonyágok fellege” megerősítés, míg a bűn akadály, ezért le kell tenni, annál is inkább, mert a bűn az ember meggyengült természetén keresztül még a legjobb szándék ellenére is „előfoghajta” (Gal 6,1) őt, mennyivel inkább akkor, ha megtűri magában.

A másik fontos tényező az állhatatosság (*hüpomoné*). A hit gyakorlása és a megszentelődés kitartást igényel, ezért fontos a folyamatos „edzés”. Ebben sincs egyedül a gyülekezet, hiszen az ószövetségi hívekkel szemben (akik győzelmeik mellett olykor meginogtak a hitben), nekik Jézus személyében tökéletes „vezérük” (*arkhégoosz*: „fejedelem, hadvezér, elől haladó fővezér”) van, aki a hit „úttörőjeként” halad előttük, és egyetlen feladatuk, hogy rá figyeljenek és őt kövessék. Jézus mindenben tökéletes példát mutatott a hitre és az istenfélelemre, ahogyan ő maga is kijelentette, több ízben is – az apostol azzal, hogy Jézusként, és nem messiási nevén, azaz Krisztusként emlegeti, emberként tanúsított hitbeli helytállására irányítja a figyelmet.

Jézus hite abban nyilvánult meg a legeggyértelműbben, hogy egy magasztos cél, az ember megváltása érdekében önként vállalta a keresztthalált. Az *anti téosz prokeimenész autó kharasz* kifejezés kétféleképpen fordítható: egyrészt úgy, hogy az „előtte levő öröm helyett”, ami összefüggésben áll azzal, hogy Jézus az ember megváltása érdekében önként mondott le a menny és az Atyával való közösség öröméről (vö. Fil 2,5-8). A másik lehetőség így hangzik: „a kilátásba helyezett örömért (cserébe)”, vagyis azt hangsúlyozza, hogy Jézus szenvedései közepette is látta, milyen öröme lesz a megváltottakban. Ez utóbbi értelmezés azért tűnik helytállóbbnak, mert ezt támasztja alá a Jézus szenvedéseit megjövendölő, egyik legszemléletesebb ószövetségi prófécia, a 22. zsoltár is: miután leírta a kereszten függő Megváltó szenvedéseit, a 23-32. versekben áldozatának eredményéről, a megváltó és a megváltottak közös öröméről is szól (nem véletlen tehát, hogy Jézus éppen e zsoltárt idézi a kereszten).

Jézus „semmibe vette” (*katafroneó*) a rá váró gyalázatot, a helyettes áldozati szenvedése nyomán fakadó, sokkal nagyobb öröme tekintve. Ez segített neki elhordozni a „bűnösök ellenszegülését” (*antilogia tón hamartólón*), mivel tudta, hogy ez is része az ember helyettesítésének: azok helyett is szenvedett, akik elítéltetése ellenszegültek vele, és azokért is, akik később elfogadták áldozatát, ezért nem védekezett az igazságtalan vádak ellen. Ennek nyomán vált méltóvá arra, hogy Isten jobbjára üljön, és hogy közbenjárjon a megváltottakért. Az apostol emlékezteti hallgatóit arra, hogy Jézus éppen az ő célba jutásukért vállalta a szenvedést, azért, hogy nekik biztos és mozdíthatatlan reménységük legyen, ezért ennek hátterén nincs létjogosultsága semmiféle elcsüggedésnek. A hívő embernek is reménysége van a Jézussal való végső találkozás örömeire, ezért nem nagy ár felvállalni a küzdelemmel járó szenvedést, ami csak a bűntől való megtisztulást, a mennyre való alkalmasság elérését szolgálja.

A hívő ember legfontosabb feladata, hogy Jézus példája nyomán szembeszálljon a benne levő bűnnel. Az apostol egyértelművé teszi, hogy levelének címzettjei még nem mentek el a végsőig a bűnnel való küzdelemben, nem jutottak el odáig, hogy „vérig” (*mekhrisz haimatosz*) küzdjenek vele, vagyis teljesen szembeszegüljenek bűneikkel, és a Szentlélek erejével leszámoljanak velük (vö. Róm. 8,13). Itt elsősorban az emberen belül levő, bűnös kívánságokban megnyilvánuló bűnről van szó, ez ellen kell olyan méretű „élethalálharcot” folytatni, amelyet Jézus is folytatott földi élete során, Zsid 5,7 szerint (ennek ószövetségi előképe Jákób küzdelme a Jabbók révénél, ld. 1Móz. 32,21-26). Kevésbé valószínű, hogy az apostol itt arra utalna, hogy a gyülekezet tagjai még nem jutottak el a vértanúság vállalásáig, hiszen az már nem a bűnnel való személyes küzdelem megnyilvánulása, hanem annak a jele, hogy az ember élete árán is ragaszkodik a megismert bizonyossághoz. Természetesen azok esetében engedi meg Isten a vértanúságot is, akik életükben teljes győzelemre jutottak a bűn fölött, ilyen szempontból összefügg egymással a kettő.

12,5-11

5. **És elfeledkeztetek-é a vigasztalásról, amely néktek mint fiaknak szól: Fiam, ne vedd meg az Úr fenyítékét, se ne csüggedj, ha ő fedd téged;**
6. **Mert akit szeret az Úr, megdorgálja, megostoroz pedig mindenkit, akit fiává fogad.**
7. **Ha a fenyítést elszenveditek, akkor veletek úgy bánik az Isten, mint fiaival; mert melyik fiú az, akit nem fenyít meg az apa?**
8. **Ha pedig fenyítés nélkül valók vagytok, melyben mindenki részesült, korcsok vagytok és nem fiak.**
9. **Azután: a mi testi apáink fenyítették minket és becsültük őket; hát nem engedelmességek-e sokkal inkább a lelkek Atyjának, és élünk?**
10. **Mert azok ugyan kevés ideig, tetszésük szerint fenyítették; ő pedig javunkra, hogy szentségében részesüljünk.**
11. **Bármely fenyítés ugyan jelenleg nem látszik örvendetesnek, hanem gyötrelmesnek, de végül az igazság békességes gyümölcsével fizet azoknak, akik általa tanulnak fegyelmet.**

A továbbiakban a szerző azzal foglalkozik, hogyan, milyen eszközökkel segíti Isten tevőlegesen a bűn elleni küzdelmet. A bűnnel való leszámolás legfőbb eszköze az a szenvedés, amit Isten enged meg a hívő ember életében, mintegy „nevelő eszközként”, hogy önmaga iránti engedelmisségre vezesse. Ezzel összefüggésben történik utalás Péld 3,11-12-re, mely nyilvánvalóvá teszi, hogy az Istentől jövő feddések és fenyítések éppen a fiúvá

fogadás bizonyítékai. Isten ugyanis azokra fordít figyelmet, akik fontosak a számára, akikben értéket lát. Aggodalomra az adhat okot, ha az ember nem kap Istentől jövő fenyítéket (általában külső megpróbáltatás, szenvedés formájában), vagy ha kap is, nem alázódik meg, hiszen ez annak a jele, hogy (Istennel való nyílt vagy rejtett szembeszegülése miatt) nem áll fiúsági kapcsolatban Istennel, nem „örökbefogadott”.

A földi apák fenyítéke is annak a jele, hogy az apa vissza akarja tartani gyermekét a rossz cselekvésétől. Isten fenyítékének ennél is nagyszerűbb célja van: hogy „szentségében részesüljünk”, hogy elforduljunk a bűn cselekvésétől, és Istenre hagyatkozzunk, ami átformálja gondolkodásunkat is. Az embert a szenvedés fordítja a legkönnyebben Istenhez, mert ilyenkor érzi kiszolgáltatottságát. Engedelmissége által válik szorosabbá a kapcsolat a „lelkek Atyjával” – ez utóbbi kifejezés arra utal, hogy Isten minden élőlényt gyermekének tekint, és az emberrel is ilyen kapcsolatba kíván kerülni. Ha a szenvedés jelenleg nehezen elviselhetőnek tűnik is, és sokszor nem értjük a célját, az apostol biztosít róla: előbb-utóbb megtapasztaljuk az „igazság békességes gyümölcsét”, a bűntől való elfordulásból és az Isten akaratával történő azonosulásból fakadó belső nyugalmat és békességet.

12,12-17

- 12. Azért tehát egyenesítetek föl a lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket,**
- 13. És lábaitokkal egyenesen járjatok, hogy a megsántult végtag ki ne ficamodjék, sőt inkább meggyógyuljon.**
- 14. Kövessétek mindenki irányában a békességet és a szentséget, amely nélkül senki sem látja meg az Urat:**
- 15. És vigyázzatok arra, hogy Isten kegyelmétől senki el ne szakadjon; nehogy valamely keserű gyökér felnövekedjék, zavart okozzon, és sokakat megfertőzzön.**
- 16. Ne legyen senki parázna vagy szentséggyalázó, mint Ézsau, aki egy ételért eladta elsőszülöttségi jogát.**
- 17. Mert tudjátok, hogy azután is, mikor örökölni akarta az áldást, elvettetett, mert nem találta meg a megbánás helyét, noha könnyhullatással kereste azt az áldást.**

A gondolatmenet e ponton gyakorlati intésekbe vált át. A korábbiakhoz hasonlóan Pál ismét a gyülekezet tagjainak egymás iránti felelősségére hívja fel a figyelmet. Korábban a szenvedés szükségszerű és egyben áldásos voltáról beszélt, most pedig arra szólítja fel a hívőket, hogy küzdelmeik és szenvedéseik közepette egymást támogassák, mert ezáltal győzhetik le a megpróbáltatások okozta csüggedést. Aki törődő figyelemmel fordul oda másokhoz, annak nincs ideje saját magával foglalkozni, és így felszabadul a szolgálatra. Aki „egyenesen jár”, a végcélra figyelve, és nem tér le a hit útjáról, az példaként szolgálhat azoknak is, akik esetleg kétségekkel küszködnek, vagy más okból lankadtak meg (őket nevezi „sántáknak”).

Az „egyenesen járás” Péld 4,26-ot idézi: *„Egyenged el lábaid ösvényeit, s minden te utaid állhatatosak legyenek. Ne térj se jobbra, se balra, fordítsd el a te lábadat a gonosztól.”* Nyilvánvalóan a korábban említett „élő útra” is utal ezzel az apostol, melyet Krisztus jelölt ki közbenjárásával, és amely az egyedüli lehetséges út a megszentelődéshez. Ezen az úton csak a bűntől való teljes elszakadás révén lehet megmaradni, amely más, ettől eltérő „utakra” csábít.

A gyakorlatban az „egyenes úton járás” a békességre és a szentségre való „törekvésben” (*diókó*: „hajszol, fut vmi után, üldöz, törekszik vmire”). Az első az emberek iránti kötelezettség, és azt jelenti, hogy emberi kapcsolataink mentesek a haragtól, nehezteléstől és a viszálytól. A másik elengedhetetlen cél a szentség, mely a békesség alapfeltétele is. A szentség Istenhez kapcsolja az embert, azt fejezi ki, hogy gondolkodását már nem emberi

természete uralja, hanem Isten jellemének hasonlatosságára alakult át, őt tükrözi cselekedeteiben – például úgy, hogy nem rója fel a gonoszt, nem törekszik mások bűneinek megtorlására, hanem mentő szeretettel bánik a vétkezőkkel is. A szentség „követése” azért is istenhez kapcsol, mert csak ő adhatja azt, ő tehet tökéletessé.

Ezen túlmenően a gyülekezet minden tagjának személyes felelőssége, hogy ne tűrjön meg semmiféle keserűséget a lelkében, akár Isten, akár embertársai iránt. A „keserűség gyökere” hasonlat szintén ószövetségi eredetű, Mózes 5Móz. 29,18-ban így szól Izrael népéhez: *„Vajha ne lenne köztetek ... akinek szíve elforduljon a mai napon az Úrtól, a mi Istenünktől... Vajha ne lenne köztetek méreg- és ürömtermő gyökér!”*. Ez az idézet is egyértelművé teszi, hogy a megkeseredés az Istentől való (legtöbbször szemmel nem látható) elfordulás, „megbotránkozás” következménye. Noha ez sokszor rejtetten történik, hatása nagyon is nyilvánvaló és romboló: a keserű, panaszkodó, zúgolódó lelkület a közösség egész légkörét képes megfertőzni, ezért mindenkinek ügyelnie kell arra, hogy ne adjon teret ennek a lelkületnek.

Végezetül az apostol egy újabb, veszélyes magatartástól óv: a „paráznaságtól” (*porneia*, itt az istentől való elszakadásra utal) és a „szentségtöréstől” (helyesbített fordítás, a görögben a *bebelosz* szó áll itt). Mindkettő rendkívül súlyos állapot, az Istennel való tudatos szembefordulásból fakad. Az ószövetségben ennek szomorú példája Ézsau, aki pillanatnyi kívánságának kedvéért eladta elsőszülöttségi jogát, amely Isten által rá ruházott feladatokat jelentett családján belül. Aki Ézsauhoz hasonlóan feladja elsőszülöttségét, vagyis a fiúságot, melyet Jézusban nyert el, hasonló útra lép, melyről aligha lehetséges visszafordulni, ezt fejezi ki Ézsau „megvettetése” (*apodokimadzó*: „elvet, használhatatlannak nyilvánít”): nem Isten fosztotta meg őt önkényesen az örökségtől, hanem ő zárta ki abból saját magát, hiszen igényt tartott ugyan az áldásokra, de már képtelen volt szembefordulni bűnével. Sírása csak a bűn következményei miatti kesergés volt, nem fejezett ki valódi bűnbánatot. Itt visszatér a 6. és 10. versben megfogalmazott komoly intés: aki tudatosan szembefordul Istennel, és kitarat ebben, az a Krisztusban való fiúságot tagadja meg, és egy idő után képtelenné válik arra, hogy bűnbánattal közeledjék Istenhez.

12,18-24

18. Mert nem járultatok megtapintható hegyhez, és lángoló tűzhöz, és sűrű homályhoz, és sötétséghez, és szélvészhez,
19. És harsogó trombitához, és a beszédek szavához, melyet akik hallottak, kérték, hogy ne szóljanak hozzájuk;
20. Mert nem tudták elviselni, a mi parancsolva volt: Még ha oktalan állat ér is a hegyhez, kövezzék meg, vagy nyilazzák le;
21. És oly rettenetes volt a látvány, hogy Mózes is így szólt: Megijedtem és remegek:
22. Hanem járultatok Sion hegyéhez, és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez, és az angyalok tízezreihez,
23. Az elsőszülöttek ünnepi sokadalmához és gyülekezetéhez, akik be vannak írva a mennyekben, és Istenhez, mindenki bírójához, és a tökéletes igazak lelkeihez.
24. És az újszövetség közbenjárójához, Jézushoz, és a meghintés véréhez, mely jobban beszél, mint az Ábel vére.

Az apostol ezt követően összehasonlítást tesz aközött, amelyen az ószövetségi hívő ember látta Istent, és aközött, ahogyan Jézus Krisztus áldozatát követően megmutatkozik. A cél az, hogy bemutassa, hogyan változott meg az ember Istenhez való viszonya Jézus helyettes áldozata nyomán. A különbséget két felsorolás érzékelteti. Az első Isten megjelenésének jeleit

idézi fel a Sinai-hegyen, a törvény kihirdetése előtt (2Móz. 19,16-24), amikor Isten látványosan, hatalmát kinyilvánítva jelent meg az ószövetségi nép előtt. Ekkor a nép a félelmetes, büngyülölő Istennel találkozott, akitől még Mózes is megijedt, és akivel halandó ember nem érintkezhet közvetlenül. Isten közvetlen jelenlétét a bűnös ember nem tudja elviselni, ezért ijedt meg a nép is, amikor megjelent a Sinai-hegyen.

A második felsorolás ettől merőben eltér: a helyszíne most már nem a föld, hanem az ember mintegy a mennyben találkozik Istennel Jézus Krisztus által (vö. 6,19-20). Az angyalok is az ember „társaiként” jelennek meg itt immár, mint a menny lakói, melynek a megváltott ember is várományosa. Az ember azonban nem csupán a mennyben, hanem a földön is társakra talál, az „elszülöttek serege” képében, ami a megváltottak közösségét, Jézus örökös társait jelképezi. A mennyei könyvekben már ők is a menny polgáraiként szerepelnek, jóllehet még a földön élnek, és várják a mennyei ország eljövételét. Isten igaz bíróként jelenik meg, aki kegyelemmel és igazsággal ítéli meg az embert, és csak a „tökéletes igazak” juthatnak el jelenlétebe, azok, akik teljes mértékben magukévá tették és cselekedték Isten erkölcsi kívánalmait. Éppen e tökéletessé tétel valósul meg Jézus közbenjárása által.

A legfőbb különbség azonban Jézus áldozata és közbenjárása, ami nélkül nem lenne élő kapcsolat a menny és a föld között. Az ő személyes közbenjárása teremti meg a lehetőséget az ember megszentelődéséhez, amint azt az apostol a korábbiakban részletesen kifejtette. A „meghintés vére” kifejezés szintén a korábbi gondolatmenethez kapcsolódik (9. fej.). A vérrel való meghintés már az Ószövetségben is a tisztátalanságtól való megszabadulást jelképezte, az újszövetségi ember számára pedig azt fejezi ki, hogy Jézus helyettes áldozata nyitotta meg az utat az ember számára a bűntől való teljes megtisztuláshoz, a bűnbocsánathoz és a bűnök eltörléséhez, melyet a helyettes áldozatba vetett hit alapján igényelhet az ember (vö. Jel. 1,5/b). Ez a vér, vagyis áldozat Ábel vérehez hasonlóan szintén „kiált”, de míg Ábel ártatlan vére büntetésért kiáltott, Jézus vére, vagyis áldozata nyomán történő közbenjárása kegyelemért kiált, hiszen Jézus saját áldozatára hivatkozva igényli Istentől a kegyelmet az ember számára. Mindezek nyomán Isten személye nem félelmet vált ki az emberből, hanem vonzóvá teszi őt, akihez az ember bátran és bizalommal közeledhet, hisz Krisztus által közösségbe kerülhet Vele.

12,25-29

- 25. Vigyázzatok, vissza ne utasítsátok azt, aki szól; mert ha azok meg nem menekültek, akik a földön szólót visszautasították, sokkal kevésbé mi, ha elfordulunk attól, aki a mennyekből van,**
- 26. Akinek a szava akkor megrendítette a földet, most pedig ígéretet tesz, ezt mondva: Még egyszer meg fogom rendíteni nemcsak a földet, hanem az eget is.**
- 27. Az a "még egyszer" pedig azt jelenti, hogy a megrendíthető, teremtett dolgok elváltoznak, hogy a rendíthetetlen dolgok maradjanak meg.**
- 28. Azért mivel rendíthetetlen birodalmat nyertünk, legyünk hálásak, s ezáltal szolgáljunk Istennek tetsző módon, kegyességgel és szent félelemmel.**
- 29. Mert a mi Istenünk megemésztő tűz.**

A levél e szakasza újabb figyelmeztetéssel zárul. Isten a Sinai-hegyen is szólt az emberhez, de Jézus Krisztus által még tökéletesebb kinyilatkoztatást adott. Más-más formában ugyan, de ugyanaz az Isten szólt mindkét alkalommal, aki ura a mennynek és a földnek is, és mindkettő fölött hatalma van. Az apostol Agg 2,6-ra és 21-re utal, amely kijelenti, hogy Isten az idők végén még egyszer megrázza a földet, ahogyan Sinai-hegyi megjelenésekor tette, de egyben az eget is, amikor véget vet a földi történelemnek (vö. Jel 6,14; 11,19). A múlandó, időleges

teremtett dolgok megszűnnek, és az egész világ átalakul. Csak az fog megmaradni, ami az örökkévalóság pecsétjét hordozza magán. Ezek közé tartozik a hívő gyülekezet is, mely Isten „mozdíthatatlan országának” része, és mint ilyen, Isten oltalma alatt áll. Ezen ország polgárai Istennel együtt laknak és uralkodnak az örökkévalóságon át. A hívő ember tudatában van annak, hogy Isten jelleme „megemésztő tűz” (5Móz. 4,24), és semmi sem maradhat meg előtte, ami bűnnel fertőzött. Ez a „tűz” a hitetlenek számára ítéletet jelent, de a hívő ember számára vigasztalást, hiszen arra utal, hogy Isten képes teljesen megsemmisíteni a bűnt. A helyes lelkiület ennek tudatában a „kegyesség” vagy „istenfélelem” (*eulabeia*) és a „tisztelteljes hódolat” (*deosz*). Ez teszi az ember szolgálatát „kedvessé” Isten előtt, mivel a jelleme iránti értelmes alázatból fakad.

Záró intések a gyülekezetnek, elköszönés

13,1-6

- 1. A testvéri szeretet maradjon meg.**
- 2. A vendégszeretetről el ne felejtkeztek, mert ezáltal egyesek tudtukon kívül angyalokat vendégelték meg.**
- 3. Emlékezzetek meg a foglyokról, mint fogolytársak, a nyomorgókról, mint akik magatok is testben vagytok.**
- 4. Tisztességes minden tekintetben a házasság és a szeplőtelen hitvesi ágy; a paráznákat pedig és a házasságtörőket Isten megítéli.**
- 5. Ne éljetez fősvény módon; elégedjetez meg azzal, amitek van; mert ő mondta: Nem hagylak el, sem el nem távozom tőled;**
- 6. Így hát bátran mondhatjuk: Az Úr az én segítségem, nem félek; ember mit árthat nékem?**

A levél záró szakasza a gyakorlati keresztény életre vonatkozó intelmeket tartalmaz. A hit és a megszentelődés ugyanis ezekben válik nyilvánvalóvá és egyértelművé. A Krisztusban való hit olyan gondolkodásra teszi képessé az embert, mely Istent helyezi életének középpontjába. A megújult élet jellemzői közül legfontosabb a testvéri szeretet. Ez tükrözi az ember Istenhez való viszonyát is, hiszen Őt is annyira szereti, amennyire ez a hittestvéreihez való viszonyban megnyilvánul (vö. 1Ján. 4,20-21). A hívők Istenben válnak testvérekké, és maga Jézus is annak tekinti őket, hiszen a megváltás okán közösséget vállal velük (vö. Zsid. 2,11-13) Ez azonban azt is jelenti, hogy a hittestvérek képében maga Krisztus van jelen minden egyes hívő életében, és egymáshoz való viszonyuk tükrözi Hozzá való viszonyukat is. A testvérei szeretet nem az emberi természetből fakad, hanem Isten ajándéka, ezért megőrzendő, erre utal a felszólító mód: „maradjon meg”.

Az egymás iránti szeretet megőrzésének egyik módja a vendégszeretet (gör. *filoxenia*, azaz „idegenek, jövevények szeretete”) gyakorlása. A vendégszeretet egymás be- és elfogadásának a kifejezése, a szeretetközösség ápolásának kiváló alkalmá, és a hittapasztalatok megosztásának fontos eszköze. Aki a vendégszeretetet gyakorolja, annak lehetetlen bezárkózni, sőt ellenkezőleg, az adás lelkiülete vissza fog hatni rá, és ő is áldásban részesül. Az apostol ezt azzal támasztja alá, hogy Ábrahám és Lót példáját idézi fel (1Móz. 18,1-8, ill. 19,1-3), akik a vendégszeretet gyakorlása lévén Isten követeit fogadták be, akiktől létfontosságú kijelentéseket kaptak. A másik ember befogadása, a szeretetteljes társalgás is rendkívül építő lehet mindkét fél, a befogadó és a befogadott számára is.

A szeretet további formája a „foglyokról” és a „gyöttrődőkről” való megemlékezés: ennek oka az, hogy a hívők „együtt kötöztettek meg” (*szündedemenoi*) azokkal, akik különböző

megköötöttségektől szenvednek (így érthetjük itt a „foglyok” kifejezést). Amíg ugyanis az ember „testben” (*en szómati*) van (tehát földi élete alatt), nem tarthatja magát teljesen és véglegesen szabadnak a bűn hatalmától. A 3. vers üzenete tehát az, hogy a hívők támogassák hittestvéreiket a bűn megköötöttségeivel folytatott küzdelemben, és enyhítsék ezzel kapcsolatos szenvedéseiket, hiszen ezzel maguk is kevésbé lesznek kiszolgáltatva a kísértéseknek, mivel figyelmüket mások felé fordítják. A küzdőkkel való együtt-szenvedés Istennek is egyik legjellemzőbb tulajdonsága (vö. Ésa 63,9), az ember pedig azt fejezi ki ezzel, hogy „testének”, önmagával egyenlő fontosságúnak tekinti a másik embert (vö. Ésa 58,7/b).

A 4. versben foglaltak a nemi élet tisztaságára vonatkoznak (a „házaság” görögül *koité*, vagyis itt a nemi egyesülésről van szó). A házasság fontos része a nemiség, az apostol semmilyen formában sem tanítja a test „megvetését”. A hívő házastársak ne hanyagolják el a testi gyöngédség kifejezését egymás iránt, hiszen az Istenben való kötelék megszenteli együttlétüket, szemben a nem hívő világ által követett erkölcsi szabadossággal, mely „paráznaság”, s mint ilyen, Isten ítélete alatt áll. Lényeges viszont az, hogy a házastársak is „szepültelenül” őrizték meg egymással való kapcsolatukat, és eközben is az egymás iránti szeretet és törődés vezérelje őket, hiszen a helytelen, bármelyik fél számára megalázó kívánságok megtűrése már veszélyeztetné az önmagában tiszta és szent házastársi kapcsolatot. Erre nézve több apostoli levélben is találunk figyelmeztetést: 1Kor 7,4-5; 1Thesz. 4,3-5; 1Pét 3,7.

Az emberi élet utolsó, veszélyeket is rejtő területe a pénzhez való viszony. Az apostol határozottan kijelenti, hogy a kapzsiság és a fősvénység nem egyeztethető össze az Istenben való hittel. A fősvény ember ugyanis magatartásával azt fejezi ki, hogy boldogságát és biztonságát a felhalmozott vagyontól várja, ezért Pál más helyen egyenesen „bálványimádásnak” bélyegzi az ilyen magatartást (Kol 3,5/b). Az Istenben bízó embert ezzel szemben a „megelégedettség” jellemzi, ami az Isten ígéreteibe vetett bizalmon alapul. A hívő ember nem igényel magának többet a közvetlen létszükségletek kielégítéséhez szükséges javaknál (vö. 1Tim 6,6-8), sőt még ezeket is Istentől várja, tudva azt, hogy Ő ismeri legjobban szükségleteit. A szorgalmas, becsületes munkával nyert anyagi jólét természetesen nem összeegyeztethetetlen a hívő élettel, de a hívő ember ehhez a vagyonhoz sem saját szerzeményeként ragaszkodik, hanem Isten tulajdonának tekinti azt – ha szükséges, szívfájdalom nélkül meg is tud válni tőle. Az ilyen lelkület egyik kifejezési formája a szűkölködők javára való adakozás. Aki Istenben bíz, vagyonára lehetőségként tekint, de bizalmának egyetlen forrása Isten, az Ő személyes gondviselésébe vetett hit.

13,7-17

- 7. Emlékezzetek meg vezetőitekről, akik Isten beszédét szolták nektek, és az ő életük végkimenetelét szemlélve kövessétek hitüket.**
- 8. Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz.**
- 9. Ne vezessen félre titeket a sokféle idegen tudomány; mert jó dolog, hogy kegyelem által erősödjék meg a szív, nem ennivalók [ételáldozatok?] által, amelyek nem használnak azoknak, akik ezekben járnak.**
- 10. Van oltárunk, amelyről nincs joguk enni azoknak, akik sábornak szolgálnak.**
- 11. Mert a mely állatok vérét a főpap beviszi a szentélybe a bűnért, azoknak testét a táboron kívül égetik meg.**
- 12. Ezért Jézus is, hogy a népet az ő saját vére által megszentelje, a kapun kívül szenvedett.**
- 13. Menjünk ki tehát hozzá a táboron kívül, és hordozzuk az ő gyalázatát.**

- 14. Mert nincs itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük.**
- 15. Ezért mindenkor általa vigyünk dicsőítő áldozatot Isten elé: az ő nevéből vallást tevő ajkak gyümölcsét.**
- 16. A jótékonyaságról pedig és az adakozásról el ne felejtkeztek, mert Isten az ilyen áldozatokat kedveli.**
- 17. Engedelmeskedjétek vezetőiteknek és fogadjatok szót, mert ők öröködnék lelkeitek fölött, mint számadók; hogy ezt örömmel tegyék és nem bánkódva, mert ez nektek nem használ.**

A következő szakasz a hit példaképeire és a helyes tanításra vonatkozó utasításokat tartalmaz. Az apostol a gyülekezet korábbi, már elhunyt előjáróinak hitére emlékezteti a levél címzettjeit, akiktől korábban hallották az evangélium tanítását, és akiknek most már ők lépnek örökébe. Az utasítás két részből áll. Először is, a korábbi előjárók „életének végére” kell figyelniük a gyülekezet tagjainak. Az említett kifejezés a görögben *ekbaszisz tész anasztrofész*, azaz „életvitelük kimenetele, végeredménye”, így is mondhatnánk: „kihatása”. Nyilvánvalóan arra gondol itt az apostol, hogy a Krisztusba vetett hitnek konkrét, kézzelfogható megnyilvánulásai vannak, melyek áthatják azoknak az életét, akik hitben járnak. Ezt a végeredményt „szemlélniük” (*anatheóreó*) kell a címzetteknek, mert példát ad arra, hova kell eljutniuk.

„Követni”, illetve „utánozni” (*mimeomai*, a latin *imitare* megfelelője) viszont az előjárók hitét kell. Ennek tárgya Krisztus, aki „tegnap, ma és mindörökké ugyanaz”. Az apostol ez utóbbi kijelentésével azt hangsúlyozza, hogy az egyes emberi hittapasztalatok között Krisztus személye az összekötő kapocs, aki az emberi élet és tapasztalat mulandósága fölött áll, és minden történelmi időszakban ugyanúgy támogatja a benne bízókat, a sokszor eltérő külső körülmények ellenére. A hívő ember bizodalmának alapja Krisztus változhatatlansága – ha ő a múltban is üdvözíteni tudott embereket, ugyanez igaz a jelenre és a jövőre is. Krisztus örökkévalósága révén az egyház is állandóságra tehet szert, persze csak akkor, ha rendíthetetlenül ragaszkodik hozzá, ha hajlandó arra, hogy csak tőle tanuljon.

Az apostol ezt követően nyíltan figyelmeztet a tévtanítások veszélyére. Ezeknek pontos tartalmát nem ismerjük, de a szöveg arra enged következtetni, hogy hasonló tévtanítások környékeztek meg a levél címzettjeit, mint a galáciabeli hívők esetében, bár jelen esetben még csak elméletileg állt fenn a veszély, hogy többen elfogadják a téves tanítást. E tanítás lényegileg megegyezett azzal, amit Ap. csel. 15. fejjel szerint egyes zsidókból lett keresztény tanítók hirdettek a pogányoknak: hogy az ószövetségi ceremóniális törvények, ezen belül az áldozatokkal kapcsolatos rendelkezések megtartása továbbra is feltétele az üdvösségnek. Noha emberileg érthető, hogy egyes zsidókeresztények nehezen tudták elfogadni az évszázadokon keresztül fennállt áldozati rendszer végérvényes megszűnését, az apostol egyértelműen „idegen tudománynak” bélyegzi az általuk képviselt tanítást – ti. az összeegyeztethetetlen a Jézus helyettes áldozatába vetett hit általi megigazulással, ami fölöslegessé teszi az áldozati rendszert, mely éppen a helyettes áldozatra mutatott. A Krisztus közbenjárása nyomán elnyerhető kegyelemmel nem egyeztethetők össze a korábbi előkép-szertartások, melyek nélkülözték a megjobbító erőt.

Azokkal szemben, akik a Krisztusban való hit mellett továbbra is fenn akarják tartani az ószövetségi áldozati rendszert, az apostol határozott álláspontot foglal el: akik a „sátornak”, vagyis az ószövetségi ceremóniális törvénynek szolgálnak, nincs joguk részesedni a Krisztus által adott kegyelemből, és az ezt kifejező úrvacsorából, hiszen magatartásukkal éppen a Krisztus által megnyilvánuló kegyelem elégséges voltát tagadják (az „ennivalók” kifejezés arra utal, hogy a papoknak közösen el kellett fogyasztaniuk a bűnért való áldozatként

bemutatott állat húsát). Az Újszövetség „oltárát” Krisztus keresztje, helyettes áldozata jelenti, az ő „teste és vére” (Ján. 6,51-58) az élet forrása.

Az apostol szemléletes példával is érzékelteti Krisztus áldozatának lényegét: 3Móz 16,27 szerint az engesztelési napon feláldozott állatok húsát a táboron kívülre kellett kivinni, és elégetni. Ehhez hasonlóan Jézus áldozata is a „táboron”, vagyis a ceremóniális törvényen kívül történt, nem annak hatálya alatt. Áldozata a korábbi rendhez képest teljesen más minőséget hozott, és ahhoz, hogy az ember megértse azt, „ki kell menni” hozzá, feladva a korábbi szövetség-felfogást. Ez a régi beidegződések, álláspontok radikális feladását igényli. A „Jézus gyalázata” kifejezés arra a tényre utal, hogy Jézus „bűnné lett” (2Kor 5,21) a kereszten, ezért az ő áldozatához való odajárulás mély megalázkodást igényel (ezt a tényt a korabeli hallgatók jól átérezhették, tudva azt, hogy a kereszthalál önmagában is minden esetben „gyalázatot” jelentett). Jézus áldozatával „helyet készített” a mennyben a hívők számára, ezért ők ezt tekintik igazi hazájuknak, e felé törekednek (ugyanazt fejezi ki 11,10-ben az „alapokkal bíró város”). A szövetség megváltozásával megváltozott az istentiszteleti rend is: a Krisztusban hívő ember is „áldozatot” visz, a korábbi hálaáldozathoz hasonlóan, de ez az áldozat a Krisztus iránti mély hála, az ebből fakadó cselekedetek, és a Krisztusról mint szabadítóról való vallástétel. A „hálaáldozatok” közé tartozik a más emberek iránt megnyilvánuló jótékonyosság, adakozás, a szeretetteljes szolgálat is, mely által az ember azt a jótéteményt osztja meg másokkal, amit az isteni szabadítás nyomán megtapasztalt.

Az apostol a gondolatmenet végén ismét az előljárókra tér vissza, ezúttal azokra, akik még életben vannak, és irányítják a gyülekezetet. Fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy azok, akik Isten megbízásából a gyülekezet lelki életének őrei, a „nyáj pásztorai”, rászorulnak a gyülekezet jóindulatára, mert ez kihat arra, ahogyan munkájukat végzik. Mivel ők is emberek, ezért az engedetlenség megszoríthatja, elkésérítheti őket, ami magára a gyülekezetre is visszahat. Ha azonban a gyülekezet támogatja munkájukat, és méltányolja a vezetőkre bízott felelősségteljes szolgálatot, akkor az előljárók is „örömmel” végzik szolgálatukat. A keresztény egyházban természetesen nem parancsuralmi rendszer érvényesül, a vezetők és a gyülekezet kapcsolatát az önkéntes engedelmesség jellemzi, ezért hangsúlyozza az apostol a fentieket. Nem kizárt, hogy korábban ő maga is „pásztor” volt a gyülekezetnek egy bizonyos ideig, és megtapasztalta egyes tagok engedetlenségét. Másrészt természetesen az is igaz, hogy a tagok csak addig és annyiban kötelesek engedelmeskedni, amíg és amennyiben a vezetők Istent képviselik. Ha ez a feltétel fennáll, akkor joggal várják el, hogy a gyülekezet tagjai engedelmeskedjenek nekik.

13,18-25

18. **Imádkozzatok érettünk. Mert meg vagyunk győződve róla, hogy jó lelkiismeretünk van, hiszen mindenben tisztességesen igyekszünk eljárni.**
19. **Kiváltképpen pedig arra kérlek, tegyetek róla, hogy mielőbb visszanyerhesetek engem.**
20. **A békesség Istene pedig, aki örök szövetség vére által kihozta a halálból a juhok nagy pásztorát, a mi Urunkat, Jézust,**
21. **Tegyen készségesekké titeket minden jóra, hogy cselekedjétek az ő akaratát, és vigye véghez bennetek, a mi kedves előtte, Jézus Krisztus által, akinek dicsőség örökkön örökké. Ámen.**
22. **Kérlek pedig titeket atyámfiai, szívleljétek meg ezt az intó beszédet, hiszen röviden is írtam néktek.**
23. **Legyen tudtotokra, hogy a mi testvérünk, Timótheus kiszabadult, akivel - ha hamarosan eljön - meglátogatlak titeket.**

24. Köszönsétek minden vezetőtöket és a szenteket mind. Köszöntenek titeket az Itáliából valók.

25. Kegyelem mindnyájatokkal! Ámen!

A levelet személyes hangú felszólítások, illetve áldáskívánások zárják. Az apostol először is az érte való imádságra szólítja fel a gyülekezet tagjait. Ezt elsősorban munkája támogatásához kéri, melyet jó lelkiismerettel, legjobb meggyőződése szerint végez. A 18. vers második felének tanúsága szerint az apostol személyét támadások érhatték, talán éppen a gyülekezet egyes tagjai részéről is, ezért hangsúlyozza a „tisztességes eljárást”. Az is valószínűsíti ezt, hogy a felszólítás közvetlenül a vezetők iránti engedelmségre vonatkozó utasításhoz kapcsolódik. Elképzelhető, hogy éppen emiatt kellett megválnia a gyülekezettől egy időre, de ezt nem tudhatjuk biztosan. Mindenesetre ez a mozzanat tovább erősíti a feltevést, hogy Pál apostol a levél szerzője, hiszen ő más leveleiben egyértelműen szól arról, hogy nem mindenki fogadta el szolgálatát (ld. pl. 2Kor 10-12. fejj.). A vezetőkért való imádság azonban mindenképpen erősíti az összetartozás és az Istenhez való tartozás érzését is, ezért a gyülekezet számára is hasznos.

Ha az apostolt érték is sérelmek a gyülekezet részéről, ezeket nem hánytorgatja fel, hanem áldást mond. Ebben Istent a „békesség Istenének” nevezi, hiszen Ő tartós békességet kíván adni az embernek, megszüntetve az emberek ellenségeskedését önmagával és egymással szemben egyaránt. Ezt a szándékát Krisztus, a „nagy pásztor” feltámasztása jelzi, aki éppen az ember Istennel való megbékéltetése végett vállalta helyettes áldozatát, és ennek érdekében végzi közbenjárói szolgálatát. Ő „pásztorolja” a juhokat, akiket áldozata révén szerzett, és akiket közbenjárása által tesz tökéletessé (vö. Ján. 10,27-30). Átala az ember és Isten között „örök szövetség”, változhatatlan kapcsolat áll fenn, amennyiben az ember kitart Krisztus követésében. E mély lelki kapcsolat gyümölcse az, hogy az ember „minden jóra” készségessé válik, az Istentől kapott „új szív” révén önként akarja cselekedni Isten akaratát. Erre Krisztus által, az ő erejével felruházva válik képessé és alkalmassá.

A levél lezárásában az apostoli levelekre jellemző rövid, személyes intéseket és üzeneteket találunk. Jellegzetes a 22. versben foglalt kérés, mellyel az apostol kifejezi, hogy noha apostoli tekintélyénél fogva lenne joga elrendelni a levélben foglaltak megtartását, bízik a gyülekezet belátásában, és abban, hogy önként is megszívlelik a mondottakat, annál is inkább, hiszen korábban már kaptak egy kevésbé részletes, rövidebb írott intést is. Pál emellett jó hírral is szolgál: Timótheus kiszabadulásáról ad hírt, akit talán a Néró idején indított keresztényüldözés kihatásaként börtönöztek be (ez összeegyeztethető azzal a feltételezéssel, hogy a levél kb. i.sz. 65-ben keletkezhetett). A levélből kiderül, hogy Timótheus közeli munkatársa volt a levél szerzőjének, és ez is Pál szerzőségére utal, hiszen más levelekből tudunk kettőjük szoros kapcsolatáról. A köszöntésben a „minden elöljárótokat” kifejezés arra utal, hogy az apostol egy nagyobb közösségnek, valószínűleg több gyülekezetnek írta levelét. Az „Itáliából valók” kifejezés nem világos, utalhat arra, hogy az apostol Itáliából írja a levelet, de arra is, hogy olyan hívők üdvözlését küldi, akik Itáliából származnak, azonban a levél megírásának idején máshol tartózkodtak, ebből tehát nem következtethetünk egyértelműen a levél keletkezési helyére. A levél végső lezárásaként az apostol kegyelmet kíván, amire minden időben, mindenhol szükségük van a hívőknek.

Felhasznált és ajánlott irodalom:

Czegle Imre: A Zsidókhoz írt levél magyarázata. In: *Jubileumi Kommentár: A Szentírás magyarázata III. köt.* Kálvin Kiadó, Budapest, 1998, 368-389. o.

Kálvin János: *A Zsidókhoz írt levél magyarázata*, Budapest, 1965

Seventh-Day Adventist Bible Commentary Vol .7, Review and Herald, 1980, 385-494. o.

Fritz Laubach: *Der Brief an die Hebräer*. Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin, 1969